

Nr 122.

Av herr **Wagnsson**, om anslag till frivillig fritidsundervisning för värnpliktiga och fast anställda.

I 1945 års statsverksproposition fjärde huvudtiteln under punkt 173 hemställer departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Fritidsundervisning* för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 185 000 kronor.

I sina anslagsäskanden för samma budgetår har chefen för försvarsstaben upptagit ett belopp av 200 000 kronor med den motivering, som återfinnes i Bilaga till 1945 års statsverksproposition, fjärde huvudtiteln under punkt 173, s. 315. Därav framgår, att motsvarande reservationsanslag för budgetåren 1942/44 utgjort 200 000 kronor och för budgetåret 1944/45 185 000 kronor. Enligt gällande go nr 2722/1944 uttagas eleverna bland frivilligt anmäld personal, i första hand värnpliktiga, vilkas tjänstgöringsperiod enligt vad som kan förutses kommer att omfatta minst den tid, under vilken fritidsundervisning beräknas pågå. Enligt denna må hela elevantalet sammanlagt uppgå till högst 25 % av i tjänst varande personal, varav det fast anställda manskapet tillförsäkrats rätt att utnyttja ifrågavarande undervisningsmöjligheter intill 10 % av i tjänst varande, fast anställt manskap.

Sedan den frivilliga fritidsundervisningen bedrivits försöksvis under budgetåren 1942/44, har den under innevarande budgetår tagit fast form och utnyttjas numera till fullo. För budgetåret 1945/46 synes elevantalet kunna uppskattas till högst omkring 11 000 värnpliktiga, motsvarande en fjärdedel av åldersklass 1944, beräknad till 47 000 man enligt den nu föreliggande inskrivningsstatistiken, alltså 3 000 man mindre än de vid tiden för anslagsäskandet föreliggande preliminära beräkningarna. Till dessa 11 000 böra läggas omkring 1 500 fast anställda, d. v. s. sammanlagt omkring 12 500.

Den frivilliga fritidsundervisningen erbjuder tvivelsutan stora möjligheter till vidareutbildning och är ur personalvårdssynpunkt av stort värde. I synnerhet tvenne klart iakttagbara utvecklingstendenser på området äro värda uppmärksamhet. Den första har avseende å den yrkesutbildning, som kan äga rum i samband med fritidsundervisningen och det starka intresse för praktiska ämnen, som är lätt konstaterbart. Ett gott exempel på en väl tillrättalagd yrkesutbildning inom fritidsundervisningens ram erbjuder I 17. En motsvarande utveckling på andra håll måste ur militär personalvårdssynpunkt och för försvarets förankring i folket vara av stort värde. Det bör emellertid ob-

serveras, att tillgängliga statsmedel icke ens förslå till hälften av de med undervisningen vid I 17 förenade kostnaderna. Återstoden betalas huvudsakligen av eleverna själva. Detta är också förklaringen till det stora antalet deltagare, hälften av hela manskapsstyrkan.

Den andra iakttagelsen har avseende på fritidsundervisningens teoretiska möjligheter. I många fall utgör denna undervisningsform givetvis enbart fritidssysselsättning, i och för sig av stor betydelse, men en viss strävan mot ökad teoretisk grundlighet är klart påvisbar.

Med dessa utvecklingstendenser för ögonen synes fritidsundervisningen också i framtiden böra erhålla möjlighet att tillgodose elevernas intressen i minst samma omfattning som tidigare. Vad angår innevarande budgetår har beskrivningen av anslaget till 185 000 mot tidigare 200 000 och tillkomsten före 1/10 1944 av fem nya förband i förening med att reservationen från budgetåret 1943—1944 blev relativt ringa, på grund av att förbanden i större omfattning tagit tilldelade anslagsmedel i anspråk, nödvändiggjort en i förhållande till föregående budgetår icke obetydlig minskning av anslagstilldelningen till de skilda förbanden. Icke blott vid de fr. o. m. 1943 nyuppsatta förbanden utan även vid åtskilliga andra förband omöjliggör lägerkassornas ställning för förbandscheferna att med användning av sådana medel vidga ramen för undervisningen. Sänkningen av anslaget för budgetåret 1944/45 motiverades i propositionen med värnpliktskontingentens sannolika nedgång. För att motsvara anslagsminskningen — 15 000 kronor — borde värnpliktskontingenten ha minskats med 7,5 % i förhållande till värnpliktskontingenten budgetåret 1942/43 d. v. s. med i runt tal 4 000 man. I verkligheten blev det i stället en ökning med något mer än 1 000 man.

I och för sig medför en sådan relativt ringa ökning av åldersklassen icke en procentuellt motsvarande ökning av organisationen på undervisningsavdelningar och studiecirklar. Men i jämförelse med budgetåret 1942/43 har en sådan ökning efter hand ägt rum därigenom, att nya förband tillkommit (år 1943 flottans sjömansskola, F 13 och F 16, år 1944 A 9, S1 Sk, Tyg 1 och Tyg 2 samt F 14 och F 17). Under budgetåret 1942/43 fördelades anslaget på 73, under budgetåret 1943/44 på 76 och under budgetåret 1944/45 på 82 anslagsberättigade förband. Då sålunda ett minskat anslag måste delas på flera, betyder detta en relativt större minskning av de anslagsbelopp, som kunnat ställas till förbandschefernas förfogande än om anslaget bibehållits vid samma nivå som tidigare. Rent sakligt sett borde sålunda för budgetåret 1944/45 i stället för en sänkning av anslaget en mindre höjning kunnat anses motiverad.

I de fall, då lägerkassemedel tagits i anspråk för att vidga ramen för fritidsundervisningen, ha förbanden t. o. m. budgetåret 1943/44 i huvudsak återfått allt, vad de disponerat av sådana medel. Så kan icke beräknas bli fallet vad beträffar innevarande budgetår. Med hänsyn härtill även som till det förhållandet, att lägerkassorna (motsvarande) principiellt skola användas för

hela manskapspersonalens nytta och nöje och att stora brister alltjämt förefinnas i vad avser den allmänna trevnaden i förläggningarna, är det att befara att en bestämd återhållsamhet kommer att framträda i fråga om att under budgetåret 1945/46 använda sådana medel för frivillig fritidsundervisning. Det anförda synes tala för att reservationsanslaget för frivillig fritidsundervisning, för innevarande budgetår 185 000 kr., ökas med 15 000 kr., som av riksdagen i så fall skulle anvisas på tilläggsstat. Vad angår budgetåret 1945/46 beräknade Centrala värnpliktsbyrån resultatet av inskrivningarna år 1944 till omkring 50 000 inskrivna värnpliktiga. Sedan inskrivningsstatistiken numera föreligger klar, beräknas dock åldersklass 1944 till i runt tal endast 47 000 man. Uteslutande med hänsyn härtill skulle det kunna anses skäligt att begränsa anslaget på så sätt som föreslagits i p. 173 i bilaga till 1945 års statsverksproposition, fjärde huvudtiteln. Emellertid tillkomma under år 1945 ytterligare fyra förband nämligen I 19 K, P 1, T 2 N och F 15, vilka bli berättigade att erhålla sin del av fritidsundervisningsanslaget under budgetåret 1945/46. Anslaget skall sålunda fördelas på 86 i stället för på 73 under budgetåret 1942/43, och i varje fall torde dessa tretton nytillkomna förband icke förfoga över några lägerkassemedel, som kunna tagas i anspråk för att vidga ramen för fritidsundervisningen. Med hänsyn härtill och till vad tidigare anförts i anslutning till behandling av anslaget för budgetåret 1944/45 synes motiverat, att anslaget till frivillig fritidsundervisning för budgetåret 1945/46 höjes från 185 000 kr. till 200 000 kr.

På grund av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte till frivillig fritidsundervisning för värnpliktiga och fast anställda anvisa ett reservationsanslag dels av 15 000 kr. på tilläggsstat för budgetåret 1944/45, dels av 200 000 kr. för budgetåret 1945/46.

Stockholm den 23 januari 1945.

Ruben Wagnsson.